KISS OTTÓ

A TÁRGYAK TÚLÉLNEK MINKET

Ha meghalok, meglátod, sok barátom lesz.

Nem egyszer mondta el ezt nekem Simonyi Imre, ahogy, feltételezem, más ismerőseinek is hangoztatta. Ha volt egy jó története, bonmot-ja (volt), azt előszeretettel mesélte el akár többször is ugyanannak a személynek – és persze más ismerőseinek is ugyanúgy. Utóbbi állítást onnan lehet biztosra tudni, hogy számtalanszor megtörtént: egymás közt őt idézve szinte szóról szóra ugyanazt mondtuk el egymásnak.

Nem tudom, igaza lett-e végül, már ami a barátok számát illeti, hisz nem tudhatom, hogy ma vagy közvetlenül halála után ki tekinti, tekintette őt barátjának. Sietek leszögezni, hogy én sem kapcsolatunk évei alatt, sem utána nem gondoltam őt barátomnak (feltételezem, ő sem engem), inkább mester és tanítványa viszony volt ez, már csak a nagy korkülönbség miatt is – amikor megismerkedtünk, tízes éveim második felében jártam, s a húszas éveim közepére ő már hetven felé tartott.

Mindenesetre a város „illetékesei" – lásd a *Gyulai krétarajzok* előszavát (Szépirodalmi, 1978), illetve Csibra István monográfiáját – biztosan nem tekintették őt barátjuknak. Legjobb esetben úgy tettek, mintha nem vennének róla tudomást, de inkább azt mondhatni, hogy sok mindent elkövettek azért, hogy amikor lehet, keresztbe tegyenek neki, jellemzően az ötvenes évek második felétől a nyolcvanas évek közepéig. Persze ez az ellenkező irányban is igaz volt, így aztán a legjobb indulattal sem nevezhető a városi illetékesek és a költő viszonya barátinak, ami közvetlen 1989-et megelőzően, illetve a rendszerváltást követően azért némileg változott (lásd pl. díszpolgári cím!). De Simonyi 1994-es halála után még inkább változott, hisz (bár korábbi ismerősei, tisztelői, barátai kezdeményezésére, de mégiscsak a „város" beleegyezésével) emléktábla készült az egykori Reinhardt cukrászda (ma Százéves) falára, a cukrászda udvari épületében, ahol a költő utolsó éveiben lakott, civil segítséggel állandó kiállítást rendeztek be hátrahagyott tárgyaiból. Később a Mogyoróssy János Városi Könyvtárban kapott helyet az állandó kiállítás, valamint a könyvtár nagy olvasóterme Simonyi olvasóterem lett. Simonyi Imre emlék- és szavalóversenyeket rendeznek Gyulán, illetve szülőhelyén, Simonyifalván, ahol tudomásom szerint 2004 óta az általános iskola a nevét viseli, illetve szülőhelyén emlékházat is kialakítottak. A költő emlékezete Gyulán a 2004-ben felavatott életnagyságú bronz mellszoborral folytatódott, amely Kiss László György alkotása, és amely azóta is a Simonyi térre keresztelt helyen áll, nem messze a Dob utca 6. szám alatti bérleménytől, ahol a költő évtizedekig lakott.

Azt hiszem, a *Forgácsok egy fakeresztről* volt az első dedikált könyv, amelyet kaptam tőle. Aztán a *Gyulai krétarajzok*, a *Tisztességes írás*, a *Két szerelem* (amely különleges, hiszen kettős dedikáció van benne, először Sunyovszky Szilviának írta meg, aztán mégsem neki adta oda, írt bele nekem is, és megkért, húzzam majd át a színésznőnek szántat, persze azóta is úgy van), az utolsó dedikáció pedig a *Különvélemény*be került, még a könyv megjelenésének napján.

De ne ugorjunk ekkorát, hisz időközben más tárgyakat is kaptam tőle, többségét a legendás Dob utca 6. szám alóli kiköltözésekor, engem kért meg ugyanis, 21 éves ifjút, hogy szüleim Trabantjával segítsek átvinni a dolgait az új helyre, a 48-as utca Petőfi tér felőli részén álló házba (az öreg épületet nemrég bontották le).

Erről az időszakról Csibra István monográfiájában így ír: „1984-ben a gyulai »illetékesek« is nagy sokára időszerűnek látták, hogy tegyenek valamit a város költője, Simonyi Imre érdekében: megígérték neki, hogy kiszabadítják a Dob utca 6.-ból, az »egyszemélyes fegyenceleprő«l. És átköltözhetett először a 48-as utcába, később pedig az Erkel térre, élete és költészete legendás színhelye, a Reinhardt cukrászda szintén udvari, de elviselhetőbb lakásába, ahol élete utolsó öt nehéz évét töltötte."

A tárgyak túlélnek minket, mondja egyik szereplőm a *Szövetek* c. kisregényemben (JAK füzetek, 1999). S valóban. Simonyi első költözésekor a fegyenctelep előszobájának padlóján rengeteg érdekes dolgot találtam az évtizedek alatt összegyűlt iratcsomó között. A kupac körülbelül egy méter magas lehetett, a tetején frissen gépelt, a gépeléskor elrontott versek (Simonyinak nem volt írógépe, ha verset kívánt küldeni az ÉS-nek, Népszabadságnak, ismerőseit kérte meg, így engem is, hogy készítsék el az anyagot), a kupac legalján pedig többmaroknyi milpengő lapult.

Minden olyasmit, amire már nem volt szüksége, kidobtunk. Őrzök viszont egy '74-es USA ezüstdollárost és két féldolláros érmét, valamint a fegyenctelep előszobaszőnyegét (nem kellett az új lakásba), ám a legfontosabb mégiscsak az a néhány verskézirat – a negyvenes, az ötvenes, illetve a hetvenes évekből –, amelyeket elkértem.

Szigorúan az utókornak, Imre bácsi.

Szigorúan az utókornak, azt lehet.

Néhány évvel később (az aláírás alatt álló dátumozás szerint 1987. július 6-án) még valamit kaptam tőle. Már és még a 48-as utcai házban lakott, amikor is egy nap ismét úgy érezte, betegsége megint elhatalmasodik rajta. Az ágyában fekve filctollat és papírt fogott, és a következő felhatalmazást írta rá: „Arra az eshetőségre, amennyiben betegségemből eredően cselekvésképtelenné válnék, felhatalmazom Bod Tamás, Bod Péter Gyula, Bartók Béla út 5. alatti lakosokat, valamint Kiss Ottó Vár utcai lakost, hogy lakásomban teljes hatáskörrel tevékenykedjenek helyettem és érdekemben."

Az érdekesebb kéziratok másolatai ma a Mogyoróssy János Városi Könyvtárban berendezett állandó kiállításon láthatók, az eredetiket azonban a felhatalmazással együtt a dedikált kötetekbe rejtve őrzöm. A verskéziratok a következők: *1944-45 (töredékek) 5.; Vers, kétféle; Téboly; Őszi alkony; Krúdy No1; Samuel Beckett.*

A felhatalmazást a költő halála után a másik két érintettet kivéve senkinek sem említettem eddig. Hogy miért nem, az egy másik, hosszabb történet témája volna.

BAJNAI BEKE ISTVÁN

HÁTHA ODAÁT

1978. augusztus elsején, pályakezdőként kerültem Gyulára. Korábban csak egyszer, iskolai kiránduláson jártam ebben az alföldi kis polgárvárosban, így Békés megyét sem ismertem. A városka és vidéke kulturális élete ugyancsak ismeretlen volt előttem, bár képben volt a kortárs Kohán György, Koszta Rozó, az író Gáli József, a csabai Várkonyi János festő és nyilván a régiek, Munkácsy, Orlai Petrich Soma, Erkel Ferenc.

A híres Százéves cukrászda szomszédságában laktam, és már az első napoktól láthattam a gyakorta ott álldogáló, majd onnan elhajtató s oda visszatérő egylovas konflist, ami – taxi hiányában – helyieket, akkor még gyéren megforduló turistákat fuvarozgatott a városon belüli körútján. Egy színfoltja volt ez Gyulának. Erre a konflisra várakozott gyakran, majd szállt fel rá egy – legalábbis nekem akkor – idősebb úr. Magas, inkább szikár alakja, kis kecskeszakálla, ami akkoriban nemigen volt divatos, magas homloka, jelentősen barázdált arca és viseltes, nyakkendős öltönye, a szájából állandóan kilógó cigarettájával felkeltette az érdeklődésemet.

Az öreg Jánositól – a Százéves (vagy régi nevén Reinhardt) üzemeltetőjétől, aki napközben, ha nem volt vendége, a bejárati ajtó melletti falhoz támaszkodva ácsorgott, és beszélgetett az arra járókkal – hallottam először: ő Simonyi Imre, a gyulai költő.

Aztán szinte napi rendszerességgel lépett fel, majd utazása végén szállt le a mindig tisztára fényezett konflisról A Költő. Én pedig, mert érdekelt, utánaolvastam a fellelhető Simonyi-verseknek. A *Gyulai krétarajzok*ban, ami ugyanabban az évben jelent meg, egy ínyencséget is felleltem, egy versében egyik „munkaköri" elődöm valós vagy képzeletbeli liezonja jelent meg, Simonyi tollából lírai magasságokba emelkedve.

Egyszer éppen Jánosi Imre cukrászdással beszélgettem, aki akkor is az ajtó melletti falat támasztotta, amikor Simonyi megint arra tartott. Bár felületesen, de megismerkedtünk, akkor dedikálta nekem azt a bizonyos *Gyulai krétarajzok* kötetét, és saját kezűleg javította ki a benne rejtőző kisebb nyomdai hibákat. Ma is őrzöm.

Eltelt néhány hónap, és meglátogatott egy gyulai születésű egykori egyetemi évfolyamtársam, aki közben továbblépett… Maga is babérkoszorúkra tört: költeményeiből azóta nyomtatásban megjelent néhány kötet. Tudta, hogy óriási kincs birtokában vagyok egy valódi írógép tulajdonosaként. Sajnálkozva mondta, hogy atyai barátja, Simonyi Imre készíti következő kötetét, de nincs, aki legépelje kézirata verseit. A rajongók, múzsák, barátnők, akik képesek lettek volna erre, sorban elhagyták, vagy ő kötött útilaput talpuk alá.

Ő, az egykori évfolyamtárs arra gondolt, besegíthetnék a költőnek versei legépelésében.

Így amikor szabad időm volt, néhány alkalommal, hónom alá csapva az írógépet (a márkájára már nem emlékszem), irány Simonyi „tanyája", valahol a Karácsonyi János és a Dob utca találkozásánál. Azóta azokat az épületeket lebontották, egyikük helyén a költő szobra áll.

A *Bohémélet* díszletei bontakoztak ki előttem. Egy szűkebb előtérből nyílott Simonyi háló- és egyetlen szobája. A bal túlsó sarokban egy ágy, benne valamilyen színű ágyneműk között ült meg feküdt a költő, akkor éppen betegen. Oldalt egy fa- vagy

széntüzelésű öreg vaskályhában némi tűz, és valamennyire meleg. De a falakon… körbe-körbe az egykori barát, Kohán György szebbnél szebb, kisebb és nagyobb festményei. A sötét tónusú képek kontúrjai voltak csak kivehetők a gyéren megvilágított szobabelsőben. A bohém élet színterének ékkövei. Talán nem is illettek abba a miliőbe!?

Simonyi ugyan jobbára feküdt az ágyban, de folytonosan dohányzott, és néha kihűlt teáját kortyolgatta, amit talán a három napja őt otthagyó egyik múzsája készíthetett neki, búcsúintésképpen.

S aztán nagy körülményességgel, hosszadalmas készülődés után kezdte diktálni a verseket. Én szorgalmasan gépeltem, bár egyik kezemmel gyakorta fogtam meg az asztal szélét, hogy az össze ne roskadjon az írógépelés, avagy a versek súlya alatt.

Órákig tartott egy-egy ilyen gépelés, mert közben mesélt, magyarázott, emlékeket idézett a költő, és alig haladtunk. Ilyenkor az én következő feladatom szabott gátat az időnek és a folyamatnak.

Jórészt ezekből a versekből született meg éppen negyven éve, 1980-ban a *Forgácsok egy fakeresztről* kötete.

Azóta, hogy elteltek az évtizedek, mélységesen sajnálom, hogy nem jegyeztem le magamnak mindazt, amit Simonyi csak úgy elmondott. No de majd legközelebb… Hátha odaát!

ÁRPÁSI ZOLTÁN

A KÖLTŐ ÉS A NÉPÚJSÁG

Amikor 1985. január 1-jével kineveztek a Békés Megyei Népújság (1991-től Békés Megyei Hírlap) főszerkesztőjének, Simonyi Imrét akkor már néhány éve ismertem. Apósomnál, Kohán János szabómesternél találkoztam vele először. A költő nála varratott, mert adott az eleganciára, nevezetes galambszürke felöltőjét is vele készíttette. Kohán mester közelről látta, mennyit nélkülözött festőművész bátyja, ezért az „éhenkórász" poétának is baráti árért dolgozott.

Kapcsolatom Simonyival az újsághoz kerülésemig általában a kölcsönös üdvözlésre és néhány udvariassági kérdésre, illetve válaszra szorítkozott. Kivéve, amikor 1980-ban megkért, hogy a Munka Érdemrend ezüst fokozata kitüntetéséről szóló hírt – akkor még a lapkiadó igazgatójaként – helyezzem el a lapban. Az idő tájt és egészen a közelmúltig úgy tudtam (mert azt beszélték), hogy 1956-os szereplése miatt megyei párthatározattal kitiltották a megyei lapból. Jó okom volt elhinni, hiszen a forradalom leverése után letartóztatták, internálták, végül ügyészi figyelmeztetéssel helyezték szabadlábra. A Békés Megyei Népújságban 1957. április 13-án *Bíróság tárgyalja rövidesen azok ügyét, akik meggyalázták a nemzetközi munká-*

osztály jelvényét címmel megjelent tudósítás szerint „Simonyi Imre újságíró volt az értelmi szerzője, ő szólította fel egyik tömeggyűlésen a hallgatóságot, hogy a vörös csillagot le kell ütni minden épületről, minden emlékműről". (Simonyi később azt állította, hogy az akkori Gyulai Hírlapban megjelent írásai és két szónoklata miatt vették őrizetbe.)

Amióta a korabeli lapok interneten is hozzáférhetők, azóta tudható, hogy a költőt – legalábbis kezdetben – nem tiltották ki a megyei lapból. A Népújság 1963 márciusában recenziót közölt *Önéletrajz helyett* címmel az előző évben megjelent második verseskötetéről, és előzetest a könyv rádiós bemutatójáról. (Első, *Tisztességes írás* című kötete a forradalom évében jelent meg.) Ötvenhatos szereplése és ügyészi elmarasztalása ellenére 1963 júniusában a lap kulturális rovatában közölték *Itthon* című versét, négy évvel később, 1967 áprilisában pedig a *Megyünk ketten* című költeményét hozta le a szerkesztő. Ekkor azonban valami történhetett, mert ettől kezdve egyetlen versét sem közölte a lap, holott országos napilapokban – köztük a központi pártlapban, a Népszabadságban – rendszeresen jelen volt. Valószínűsíthető, hogy ha nem is párthatározat tiltotta ki a lapból, a Népújságot 1956 novemberében alapító főszerkesztőként jegyző Cserei Pálnak értésére adták, hogy nem kellene az egykori „ellenforradalmár" verseit közölni. Simonyinak a lapból való kitiltása – ha egyáltalán volt ilyen – különös módon valósult meg. Verset nem közöltek tőle, de új köteteiről, a helyi irodalmi folyóiratban, az Új Aurórában való megjelenéséről (mert abban megjelenhetett), szerepléséről irodalmi összejöveteleken – ha szűkszavúan is, de – hírt adtak. Egy 1986. júniusi gyulai tévéadásról szóló meglehetősen különös tudósítás is ezek közé tartozott. A Magyar Televízió *Hétvége* című műsorát Gyuláról sugározták, s az adásban Simonyival mint a város neves költőjével is rövid beszélgetést terveztek, ami azonban elmaradt. A megyei lap szerint a költő nem jelent meg az interjú tervezett helyszínén, a Százéves cukrászdában, helyette a stábot egy levél várta: „Kórházba kellett mennem, ne várjanak rám." A történet jellemzően simonyis: beszéljenek róla, de ő ne beszéljen. Nem akarta a széles nyilvánosság előtt is elmondani, amit négy fal között vagy szűk baráti körben mondogatott, más meg idegenül hangzott volna a szájából.

Verseinek a megyei lapból való „kitiltása" évében, 1967-ben Simonyit beidézték a megyei rendőr-főkapitányságra. Vonakodott bemenni, végül Darvas Józsefnek, a Magyar Írószövetség elnökének a biztatására mégis megjelent. Mintegy négy órát töltött az állambiztonsági osztályon, ahol elé tették a megfigyeléséről készített dossziét. Ebben az állt, hogy bűncselekményt nem követett el, ügyét figyelmeztetéssel lezárták, amit a vizsgálati osztály vezetője tudomásulvétel végett aláíratott vele. Nem tudni, az esetnek volt-e köze Simonyi 1967 utáni szilenciumához, feltételezhetően volt. (Simonyi megfigyelése Szőnyei Tamás *Titkos írás* című, az állambiztonsági szolgálat és az irodalmi élet kapcsolatát feltáró könyve szerint 1967 után is folytatódott, de jobbára a Máraival való levelezésére koncentrálódott. Később egyre inkább a saját emlékművét építő, a rendszerre ártalmatlan öregúr skatulyájába tették, és megfigyelését hanyagolták.)

Visszatérve a kitüntetéséről szóló híradás megjelentetésében való közreműködésemre – bár annak idején hittem –, az előzőek miatt egyáltalán nem számított hősi tettnek részemről. Legfeljebb azon gondolkodhattam volna el, hogy Simonyi miért nem a szintén gyulai főszerkesztőhöz fordult. Akkor bimbózó ismeretségünknek tudtam be, hogy engem keresett, ma már azt hiszem, inkább arról lehetett szó, hogy nem volt felhőtlen a kapcsolata a szerkesztőség vezetőjével. Enyedi G. Sándor ugyanis abban az időben volt tanácselnök Gyulán, amikor az 1956 utáni letartóztatások – köztük Simonyi őrizetbe vétele – történtek. Rá hárult a forradalom utáni „konszolidáció" háládatlan feladata, s bár megpróbálta beépíteni a városi vezetésbe a forradalmi bizottság tagjait (nem sikerült), az üldözöttek egy része nem bocsátott meg neki. Simonyi is közéjük tartozhatott.

Főszerkesztői kinevezésem után elhatároztam, a lehető legrövidebb időn belül elvégezzük Simonyi Imre „rehabilitálását", vagyis közöljük a verseit. Erre mindjárt februárban adódott alkalom, amikor összeállítást készítettünk Kohán György születésének 75. évfordulója alkalmából. Kértem a költőt, adjon verset az oldalra, ami elől ugyan nem zárkózott el, de nekem küldött leveléből némi sértődöttség érződött ki. „Főszerkesztő Uram! A Kohán-vers jöhet. De csak: Kohán miatt. Egyszóval: elveim fenntartásával. Ez esetben nem világnézetemre (ilyen nekem nincs is, én csupán nézem a világot, és sajnos látom, s e látványtól permanens hányingerem van), ellenben a városra és a megyére vonatkozandó elveim fenntartásával…" – írta többek között. Hogy látszatsértődöttségről volt szó, az hamarosan kiderült. Négy nappal később újabb levél érkezett, amelyben azt kérte, közöljük *Négysoros* című versét is („nem is voltál szegényebb / mint illő egy szegénynek / csak valahogy vesztesebb / mint a többi vesztesek"). A közléshez már instrukciót is fűzött: „a hosszú vers legyen a spiccen, második helyen ez, és a Holdvilágnál legyen a végén. Főszerkesztőséged szíves fáradozását köszönve maradok első számú ellenlábasa: S. I."

Az 1985. február 23-i számmal – amelyben Simonyi mindhárom verse megjelent, az általa kért tördelésben – megtört a költőre kirótt szilencium, ami a tilalmat elrendelők részéről visszhang nélkül maradt. Igaz, más volt már a kor, és mások ültek a megyei pártvezetői székben, olyanok, akiket életkoruknál fogva már nem terhelt a múlt.

A következő hét évben – 1992. február végéig – még további tizenhárom levelet küldött a Mester. Egy kivételével (amely postán érkezett) valamennyit bedobta a levelesládánkba, vagy az apósomnál hagyta, akihez két-három hetente járt beszélgetni. A leveleket – kéréseit, gyakran utasításait – általában kitépett jegyzetfüzetlapokra írta, egy alkalommal pedig barna bolti zacskóra jegyezte le. Utóbbiakat a kulturális rovat vezetője – aki évekig nem jelentetett meg Simonyi-verset a lapban – rendre akceptálta. Ilyen gyöngyszem egy 1985. szeptemberi levél: „Zoli Úr! Kérlek: a szombati Köröstájban (a lap irodalmi mellékletében – Á. Z.) a verseket e két főcím valamelyikével hozzad: KÉPESLAPOK GYULÁRÓL – GYULÁNAK vagy GYULAI EPIGRAMMÁK. Én inkább az elsőt szeretném! Ám a legeslegfontosabb a fénykép: 1. Gutaütés okából, 2. Mert szép vagyok. Köszönöm!" Néhány nappal később üzenetet küldött: „Kérlek a lapban közölt fénykép eredetijét szerezd vissza a fotóstól! Arra szükségem van."

A levelek között néhány különösen figyelemreméltó, s messze túlmutat a közléssel kapcsolatos kérésein. 1984 augusztusában például a következő szöveggel örvendeztetett meg: „A Békésmegyei Hírlap »*Könyvnapok után*« c. darabját és a Békés megyeibe helyezett, »Miért hallgatnak az írók?« c. Alföld-beli Ember Gedeont egymás után olvasd! Tanulságos. Ugyanis két esztendőn belül kétszer írtam erről a tárgyról, nevezetesen, hogy miért is hallgatnak hát azok a kurva magyar írók?" Az 1944 júniusában, illetve júliusában írt szövegekről – amelyek 1989-ben az *Ember Gedeon jegyzeteiből* című kötetében is megjelentek – nem esett szó köztünk. Nagy valószínűséggel a mindkét írásban megtalálható gondolat miatt hívta rá fel a figyelmemet. A Békésmegyei Hírlapban azt írta: „Hol vannak a magyar írók? Miért hallgatnak azok, akiknek beszélniök kellene?! Kérdések, amelyekre csak látszólag nincs felelet. Mert van. A magatartás. Az írók magatartása. A magyar író magatartása: hűség a fajtához, önmagához és a múltjához…" Az Alföldben pedig így írt: „Az íróság két vezérkomponense ugyanis: állapot és magatartás. Az író állapota: szenvedés, magatartása: hűség. Az író szenvedése roppant harcok, győzelmek és vereségek summája. Az író hűsége: örök bábáskodás az igazság mellett! Az örök igazságok mellett! S így olykor bizony a politika részletigazságai ellen!" Simonyi az írások születésekor még szárnyait bontogató költő volt, az említett lapok külső munkatársa, később az Alföld szerkesztője.

Egy 1992. januári levél esetében többről volt szó, mint egyszerű kérésről, Simonyi ismert tételének – az innenső partiakról és a túlpartiakról vallott nézetének – megismeréséről. A történet előzménye, hogy a Kurír egyik újságírója interjú készítésének szándékával felkereste a költőt a lakásán, ahol hosszan és – a szerző szerint – barátságosan beszélgettek. (A Mester később azt állította, hogy a konyhán és a fürdőszobán keresztül „tévetegen" bement hozzá az újságíró, akivel magándiskurzust folytatott.) A lap munkatársa terjedelmes riportban számolt be a találkozásról, meglehetősen naturálisan lefestve a környezetet, amelyben a költő élt. A cikkből – amelyet bizonyos megfontolásból a városi lap is átvett –, nagy botrány lett, még az Írószövetség is megszólalt az ügyben. Közben Simonyi jelezte, hogy a történtek kapcsán szívesen adna interjút lapunknak. A beszélgetést elkészítettem, majd – mielőtt megjelent volna – egyik este levél várt a postaládámban. A Mester ebben arra kért, hogy az interjú innenső partiakról (akik közé Bartókot, Sinka Istvánt, Németh Lászlót, Krúdyt, Tímár Józsefet, Dayka Margitot, Kiss Manyit, Göröcsöt és Pásztor Józsefet sorolta) és a túlpartiakról írott részéhez toldjam be a következő sorokat, hogy ne csupán a nagyokat tekintsük embernek, hanem a névteleneket is: „Természetesen az emberek között a már említettek mellett az innenső parton még számos Nagy, Kiss, valamint Szabó meg Kovács is él. Ámde számuk – az emberek létszáma –, elenyésző kisebbség a túlparti földlakók létszámához képest. Viszont ennek a kisebbségnek van egy sajátossága, ami a földlakókat ott a túlparton a végsőkig irritálja. Ez a tűrhetetlen sajátosság pedig abból áll, hogy ebben az elenyésző kisebbségben van valami, amit úgy nevezhetünk: többlet. Igen, a kisebbség többlete! Nos, hát ez az, amit a túlparti többség nem képes elviselni. Gondoljunk csak a mindenkori Széchenyik vagy József Attilák sorsára. Ugye érthető már, miről is beszélek a „két part" okán!?

Az Ember meg a földlakó fényév milliárdokban sem kifejezhető egymástól való távolságáról. Még akkor is, ha netán ugyanegy kupéban, közös padon ülve utaznak Gyuláról mondjuk Kötegyánba."

(Simonyi egyébként a szakmájukat magas szinten művelő, polgári mentalitású mesterembereket – így apósomat is– az innenső partiak közé sorolta, ezért tartotta szükségesnek a Nagy, Kiss, Szabó és Kovács nevűeket is megemlíteni.)

Nem sokkal főszerkesztői kinevezésem és az első Simonyi-versek megjelentetése után, 1985 márciusában a Mester arra kért, hogy közöljük az 1947 áprilisában a Gyulai Kis Újságban *Szabadság* címmel megjelent írását. A szöveg, amely az 1989-ben kiadott Ember Gedeon jegyzeteiből című kötetében is olvasható, a demokrácia és a szabadság kérdését feszegette, a koalíciós időkben megszokott nyíltsággal. Mielőtt a cikket megjelentethettük volna, jegyzetlapra írt üzenetet kaptam a következő szöveggel: „A nálad lévő Szabadság c. Ember Gedeon közreadásától tekintsünk el. Különös tekintettel a polgárságról ott írottakra. Ma már azt a passzust nem vállalom!"

Az írás visszavonásáról a későbbiekben nem beszéltünk, bár utólag látom, érdemes lett volna. Különösen, hogy nincs benne szó polgárságról, amire hivatkozott, így más oka lehetett a kézirat visszakérésének. Feltételezésem szerint a szabadságról írott rész miatt gondolhatta úgy, hogy nem kellene kihívni a sorsot maga ellen: „A szabadságról valamivel kevesebbet kellene beszélni újságban, rádióban, plakátokon és a napi politika rozzant dongájú hordóján. Általában ezt a fogalmat szemérmesebben illenék kezelni.

Mert a szó, »szabadság«, nem csupán szó, ami csak arra szolgál, hogy kimondjuk – hanem fogalom, amely az egyetlen lehetséges emberi életforma fundamentuma.

Nem kimondani kell hát alibit jelölő cégérként, hanem megvetni benne a lábunk, és élni benne.

Mert mit kezdenél a levegővel, ha csak füleddel hallanád a zúgását, bőrödön éreznéd az áradását, de nem szívhatnád tele véle soha a tüdőd?"

Végezetül álljon itt egy történet, amellyel kapcsolatban személyesen kérte segítségemet 1987 novemberében. Azzal keresett meg, hogy életbe vágóan fontos lenne (minden kérése életbe vágóan fontos volt) egy elveszett kéziratával kapcsolatos közlemény megjelentetése. Elmondása szerint Szegedről vonatozott haza, s Békéscsaba előtt még dolgozott a kéziratán (ami a vonaton utazó Simonyira nem volt jellemző), ám amikor Gyulán leszállt, már nem volt a zsebében. A vonaton felejthette, vagy a gyulai állomáson esett ki a kabátjából. A lapunk november 23-i számában *Egy Simonyi-kézirat nyomában* címmel megjelent szövegben pontosan leírta, munkája meddig volt meg, és sorsa honnan bizonytalan. Rögzítette, hogy a gyulai vonaton kik ültek a közelében, majd az írása arra futott ki, hogy keresi azt a 24-27 év közötti lányt, az ügy „koronatanúját", aki az előtte lévő padon ült. A hölgyről – beleértve az öltözékét is – tűpontos leírást adott, ami férfiemberekre (kivéve, ha az illető felkelti az érdeklődésüket) nem jellemző. Írásában arra kérte a lányt, jelentkezzen, ha tud valamit a kéziratról (mellékes, hogy nála van-e, vagy sem). Cserébe felajánlotta legutóbbi könyvének egy példányát. A hölgy nem jelentkezett, a kézirat sem került elő, így a felajánlott tiszteletpéldánynak sem lett gazdája.

JENEI GYULA

LÁNYOK, LEVELEK, SIMONYI

Simonyi Imréről egy lánytól hallottam először, akivel szerettük egymást. Ez a lány együtt albérletezett a másikkal, a teltkarcsúval, aki viszont a Mester szeretője volt, és Krúdy stílusában virtuóz leveleket írt neki, majd valamelyik esős őszön, egy ki tudja milyen éjszaka után bőröndjébe pakolta az öreg költő Márai-gyűjteményének legjavát, s a hajnali gyorssal Pestre lopta azt. Simonyi kétségbeesett diplomáciai erőfeszítéseket tett baráti és ismerősi körben – ám úgy tudom, hiába, a könyvek nem kerültek elő; csak a keserű szájíz maradt a gyulai legénylakásban, s egy újabb fanyar, mesélhető történet az őrült spinéről.

Szóval, kikölcsönöztem a könyvtárból néhány kötetet, s mivel a lány, akivel szerettük egymást, úgy tudta magáról, hogy Simonyi a kedvenc költője, nem tehettem mást, megszerettem a Mester verseit is. S mert épp akkoriban gondoltam, ideje lenne megmutatni a sajátjaimat valaki szakmabélinek, felültem a gyulai vonatra. Versből tudtam az *egyszemélyes fegyenctelep* címét: Dob utca 6.

Simonyit nem találtam otthon, csak valami fekete korcs ugatott kitartóan a zöld kerítés mögül. Gondoltam, szétnézek a városban. Széles utcákon csatangoltam, s egyszer csak szembejött a Mester. Messziről fölismertem, pedig korábban csupán fényképen láttam, ám azokban a konfekció kinézetű nyolcvanas években nem sokan viseltek úri szabó készítette öltönyükhöz díszzsebkendőt késő délelőtti sétájukon a poros, kisvárosi szeptemberelőkön. Bemutatkoztam. Tartózkodó volt, és

bizalmatlan. Még apám és anyám foglalkozásáról, származásáról is kifaggatott, majd kérte, mutassam, amit hoztam. Ott helyben nézte át az írásaimat, talán éppen a Dob utca sarkán – valamilyen ipszilonkereszteződés rémlik, ahogy álltunk az árokpart kövesút felőli részén, mert nem a járdán közlekedett, amikor megszólítottam, hanem a kövesúton *sétált*. Hunyorogva, szemétől távol tartva olvasta a rövid, gépelt szövegeket. Tarkómat égette a nap, engem belül a félszeg kíváncsiság. Mondott pár biztató szót, majd úgy *rendelkezett*, hogy Szegeden keressem föl a megyei lapnál P.-t, a költőt, s hivatkozzam rá, hogy ő küldött.

Amikor legközelebb meglátogattam, már nem a Dob utcában lakott. El-elutaztam hozzá, szerettem hallgatni a történeteit, ő pedig imádott mesélni. Számos látogatója akadt, némelyikükkel többször is összefutottam. Olykor egymásnak adtuk a kilincset. Előfordult, hogy B., aki akkoriban járt egyetemre, gyönyörű szőke lánnyal érkezett. Azt hittem, a barátnőjét akarja bemutatni, de nem, az Öregnek hozta a nőt, vagy mondjuk inkább, hogy a lány akarta megismerni kedves költőjét. B.-vel hamarosan el is köszöntünk tőlük.

Máskor egy könyvtáros kisasszonyról érdeklődött az Öreg, ismerem-e. Mesélte, hogy meglátogatta a nő, kellemesen elbeszélgettek, amikor pedig kikísérte, az az előszobában térde esett előtte. Később valahányszor találkoztam a mindig vörös rúzst viselő könyvtárossal, nem tudtam nem elképzelni, amint vastag ajkai a rajongott költőre tapadnak. Ahogyan lóg ki a szájából a Mester.

Egyszer az Öreg egy borítékot nyomott a kezembe. Tedd el biztos helyre; a végrendeletem! Engem nevezett meg örökösének. Nem tudom, kit akarhatott bosszantani a döntésével. Esztendő múlva viszont expresszlevelet küldött: *Kérlek, tüstént jöjj le, és hozd magaddal a végrendeletet is.*

Beszélgettünk. Mondta a történeteit, én hallgattam. Feszengett. Elhoztad? Tudod, van az a lány, aki a gondomat viseli. Irtó rendes. Szeretnék hagyni rá valamit… Új végrendeletet írtam.

Párszor jártam még nála, de az utolsó év kimaradt. Gyerekem született, lekötött a család, s a munkám is szorosabb lett. Karácsonyra levlapot kaptunk tőle, ennyi állt rajta: *Mindhármótokat ölellek*. Pedig milyen élvezettel cifrázta a Márait meglátogató színésznő esetét! Búcsúzáskor az író kedvesen megkérte az öreg hölgyet, hogy többet ne keresse, s ne is írjon neki. Karácsonykor se, Sándor!? Akkor főleg ne!

Simonyi februárban halt meg.

Néhány év múlva összeállítást szerkesztettem róla. P.-t is megkerestem, aki annak idején a megyei lapban hozta a verseimet. P. hamarosan postázta fontosabb emlékeit Simonyiról, s a borítékba, amelyben írását küldte, a kísérőlevél mellé betett egy másikat is. Félbevágott, csúnyán tépett postai levélpapír, egyik oldalán kis piros postakürt. A fekete tollal írt levél így szól: *Kedves Z! Ma megkeresett egy fiatalember Szegedről (itt a nevem szerepel). Verseket ír. Tehetségesnek látom. Hozzád irányítottam. Kérlek, ha úgy ítéled meg az írásait, hogy elérik a „mércét" – én azt hiszem, igen – akkor hozzál tőle a Csongrád megyeiben. Nem árt, ha fiatalokat segítünk szóhoz jutni.*

Nézem a rendezetlen sorok szálkás betűit. Az Öreg, miután elváltunk, Dob utcai lakása felé indult. Aztán délután elment a postára. Borítékot vásárolt, bélyeget meg levélpapírt. Utóbbit félbehajtotta és kettétépte, s az egyik lapon beajánlott egy ismeretlen fiatalembert az ismerős szerkesztőnek. Persze lehet, hogy egyéb postai dolga is akadt aznap. Mondjuk levelet kapott egy diáklánytól, aki találkozni akart vele, ő pedig a papír másik darabján megírta, hogy mikor várja majd az állomáson. Ilyen története is volt: a lány lekéste a vonatcsatlakozást, és csak késő éjszaka kopogott be a költő ablakán. Amikor aztán találkozásuk kiteljesedett, s a lány azt találta sóhajtani, ha maga tudná, milyen jó most nekem!, az Öreg ráförmedt: tanuld meg, az úristenedet, vannak testhelyzetek, amelyekben csak tegeződni lehet!

BOD PÉTER

ÉLETEM MENETRENDJÉBEN A SIMONYI IMRE ÁLLOMÁS

Ültünk a Reinhardt teraszán. Ezt a mondatot Gyulán sem sokan értenék. A Simonyi-univerzumnak éppen a város volt az a kerete, ahol szavainak, mondatainak, megállapításainak és verseinek jelentése magától értetődőnek tűnt. Mégsem volt minden az.

Hiába keresnénk ilyen néven szállodát, éttermet vagy cukrászdát, nem találnánk. Az erdélyi költő, miután országrészét elcsatolták korábbi hazájától, éppen úgy járt ki a vasútállomásra, mintha a vonatok menetrendje nem változott volna. Órákig rostokolt a váróteremben, kiment a peronra is, bizonyára elnézett a messzeségbe, kutatva: mikor jön a szerelvény. Vagy éppen szembe kellett néznie a megváltozott menetrend kérlelhetetlenségével, ami szerint nincs csatlakozás.

A Jókai utca és az Erkel tér sarkán áll a lassan-lassan kétszáz éve működő cukrászda, amely a reformkor éveiben, a kor szokásait követve, tulajdonosáról, a gyulai németség egyik iparoscsaládjáról, a Reinhardtról kapta a nevét. A két világháború között, majd a koalíciós években Gyula egyik fontos találkozási pontja volt. Fénye alaposan megkopott az 1960-as és 70-es évekre, a kor mindent átnevezni akaró szándéka pedig már korábban ráragasztotta a Százéves cukrászda nevet. Simonyi gyűlölte ezt. Az egyszerre hirtelen haragú és ugyanakkor meglepően megfontolt ember olykor vadul, olykor higgadtan hozta beszélgetőtársainak tudomására, mit gondol azokról az emberekről, akik ellopták fiatal kora egyik fontos helyszínének nevét.

Ültünk a Reinhardt teraszán. Leszállt az este, a vállamra dobott pulóveremet fázósan megigazítottam. Hosszú percek óta nem szóltunk egymáshoz, ám a csend éppen úgy hozzátartozott együttléteinkhez, mint a beszélgetés. Keresztbe vetett lábakkal ült, bal kezével kényelmesen a szék karfájára könyökölt, ujjaival finoman játszott, és amikor észrevette előbbi mozdulatomat, ennyit jegyzett meg:

– Érdekes, Gyulára mindig egy nap alatt érkezik meg az ősz Erdély felől.

Augusztus 20-a után jártunk. A megelőző estéken még semmi jele nem volt a készülő és az aznapra megérkező hidegnek. Keleti szél fújt. A kicsi szellő, az ég vándora látogatóba jött Gyulára. Valóban a megadott irányból. Beköszönt, és az Erkel tér fáinak levelei mintha tényleg azt tolmácsolták volna, hogy aki most itt jár, hamarosan visszajön. Mintha csak követeit küldte volna előre a langy melegben.

Készültem elmenni Gyuláról. Két hét múlva kezdődött az egyetem. Vágytam vissza Szegedre, ahol utolsó nyári vizsgám óta, két hónapja nem jártam. Egész nyáron otthon rostokoltam. Napjában kétszer látogattam a költőt. Bevásároltam neki, intéztem ügyes-bajos dolgait. Többször adtam postára Márainak szóló leveleit, és ilyenkor megilletődötten arra gondoltam, hogy valamiképpen az irodalomtörténet epizodistája vagyok. Máig őrzi szemem fényképezőgépe a San Diego helységnevet, amelyet láthatóan kissé nehezen formázott meg a költő lila filctolla a borítékra.

Másodjára vacsora után, napszálltakor indultam hozzá. Ilyenkor késő éjszakáig beszélgettünk. Éjfél is elmúlt, amikor szüleim lakásának biztonsági zárja halkan kattant a lépcsőház sötétjében, ahol úgy lépdeltem fel a harmadik emeletig, mint egy tolvaj vagy a tilosban járó ember. Két órát olvastam, mielőtt lekapcsoltam a lámpámat. Sokadjára olvastam ezekben a hónapokban az *Egy polgár vallomásai*t,

amelynek második része akkor közelebb állt hozzám. A Nyugat-Európát keresztül-kasul utazó fiatal citoyenivadék olyan természetességgel mozgott az általam meghódíthatatlannak és belakhatatlannak gondolt földrajzi térben, ami azóta is feloldhatatlan sóvárgássá szublimálódott bennem egy életút és -lehetőség után, mely számomra elérhetetlennek és megvalósíthatatlannak látszott. Utólag tudom, az volt.

De más értelemben is készültem elmenni Gyuláról. A fiatal, a kontinensen csavargó Márai mellett Hans Castorp és Pierre Bezuhov fiktív, számomra mégis nagyon is valóságos élettörténete értette meg velem, hogy nem szabad megragadni a kisvárosban. A világ tágas, mindenfelé vezetnek utak. Vonatok és repülőgépek naponta indulnak napnyugat felé. Kidolgozott tervek, határozott elképzelések nélkül munkált bennem a vágy, hogy magam mögött hagyjam azt a jól ismert világot, amelynek két kiszögellési pontja Gyula és Szeged volt.

Ültünk a Reinhardt teraszán. Apróságokról beszéltünk. Talán arról, hogy az Újpest a szezonnyitó meccsét Békéscsabán játssza. És bár ez a csapat már nem az a csapat, amelyikben Görögcs irányított, de nekünk ott a helyünk a lelátón. A klubszerelemről ihletettebb pillanataiban, egy költőhöz méltó módon, kizárólag úgy tudott fogalmazni, hogy a Megyeri úti pályán lila a gyep és fehérek az alap-, oldalvonalak. Többet tudott a futballról, mint az a tízezer ember együttvéve, aki ott szurkolt a következő szombaton a stadionban. Még ma is honvágy fog el, ha a valaha volt közös meccsnézések eszembe jutnak. Ilyen alkalmakkor egy pillanatra nem hallgatott el, mégis olyan volt, mint leginkább tisztelt mestere, Krúdy. Soha egy fáradt hasonlat, egy pontatlan mondatkötés, pongyola fogalmazás nem hagyta el a száját. Az előbeszéd esetlegességében ez még az írói bravúrnál is komolyabb teljesítménynek hatott. Varázspálca nélküli bűvész volt, aki ámulatba ejtette a csodára nyitott és fogékony embereket. Keresheted őt a múltban és gazdag jövőben, úgysem leled meg. Személyiségéből áradt a megismételhetetlen egyszeriség titokzatossága.

Amikor visszanéztem rá az asztalon át, arra gondoltam, hogy az imént elhangzott mondatot soha nem fogom elfelejteni. Az időközben eltelt harmincöt év fedezete lehet a kijelentésnek. A legfurcsább mégis az volt, hogy tisztában voltam vele, a küszöbön állt: minden kapcsolatot megszakítok vele.

A gondolat bizonyára régebben érlelődhetett bennem, különben azzal a határozottsággal és bizonyossággal nem igazolta volna magát, ahogyan az bennem, akkor, ott a Reinhardt teraszán megtörtént. Tudtam, hogy hamarosan olyan úton indulok el, amelyikről nem lehet visszafordulni. Dermesztő józansággal tisztában voltam azzal, hogy kegyetlenség nélkül soha nem lehetek szabad. Olyasmit kell tennem, aminek rövid távon nem látszik semmiféle értelme. A magam útján kellett elindulnom. Nem tudhattam, hogy vezet-e ez bárhová. Eckermannságom a vége felé közeledett. Betelt. Simonyi nem kínált maga mellett más szerepet.

Hirtelen eszembe jut egy őszi hétvége. Szüleim elutaztak Miskolcra. Egy szót sem szóltam nekik, hogy hazamegyek. Szegedre kerülésem után kapcsolatom egyre terhesebbé vált Simonyival. Egyetemistaként nem vágytam arra, hogy minden pénteken vonatra üljek, és szülővárosom vasútállomásáról első utam hozzá vezessen. Pedig másfél évig ezt tettem. Mégis akadt két nap, ami egy életérzés melegségével simogat ma is, ha felidézem. Odahaza nem kellett magyarázkodnom, hova és kihez megyek, sem arról, meddig maradok. Lakásunk fejedelmi magányát élveztem, és azon a szombaton és vasárnap nagy sétákat tettünk kettesben a városban. A gesztenyefák megbarnult lombja és a bágyadt napsütés pasztellszínekbe vonta a Béke sugárutat – amelyen kigyalogoltunk az akkor még működő, az állomáson található étterembe –, impresszionista festő ecsetjére

kívánkozó téma lehetett volna.

Nem siettünk sehova, nem várt senki abban a két napban. Akaratlanul is olyan érzés kerített hatalmába, hogy úgy bolyongtunk ezen a hétvégén az időben, mintha életünk végtelenné tágult volna. Meglepő élességgel emlékszem ennek a szombatnak és vasárnapnak a történéseire, noha a szó köznapi értelmében alig történt valami. Közben tudatában voltam, hogy valami megismételhetetlenül kellemes dolog történik velem, és nem tehetek mást ezzel az élménnyel, mint elzárom a lélek egy titkos széfjébe, amelynek ritkán nyitom ki az ajtaját.

A következő nyáron már nem ültünk a Reinhardt teraszán. A szakítás még az azt megelőző télen, a vizsgaidőszak kellős közepén történt meg. Csúnya volt, méltatlan hozzánk. Ezért is, másért is már nagyon ritkán ültem vonatra a szegedi nagyállomáson, hogy hazautazzam. Évek múltak el. Államvizsgával a kezemben önkéntelenül az a szellemes, mégis keserű mondat jutott eszembe, hogy amennyiben azt akarod, hogy az Úr kinevessen, meséld el neki a terveidet.

Az egyetem utáni nyarat nagyobbrészt családunk Gyula környéki, szanazugi nyaralójában töltöttem, és úgy vártam a szeptembert, hogy nem sikerült állást találnom. Egyáltalán nem hangzott jól, hogy pályakezdőként munkanélküli leszek. Itt nem részletezhető véletlenek folytán szeptemberben annak a gimnáziumnak lettem a tanára, ahol korábban érettségiztem. Nem volt egyetlen nap a becsengetés után, amikor ne jutott volna eszembe, hogy tanítómesteremmel egy városban kelek és fekszem mindennap. Ám ez az életrajzi esetlegesség korábbi elhatározásomon mit sem változtatott.

Makacs voltam, de másként, mint a néhai erdélyi költő. Életem menetrendjében alig vártam a változást. Reménykedtem, hogy lesz csatlakozás. Ezt kellett elérnem. Kívántam, hogy valami történjen. Tudtam, hogy minden változás belülről indul. Az utak magunkból erednek. Amikor azon a nagyon ismerős állomáson megveszem majd a képzeletbeli vagy talán nagyon is valóságos jegyem, akkor már sok döntésen túl leszek. Gondolatban ismerkedtem a mozdulattal, amivel majd magamhoz veszem és szorítom az utazótáskám. Vártam.